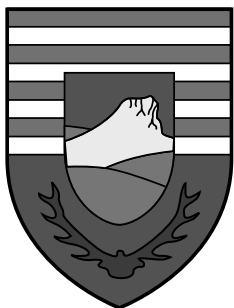

Budaörs – Wudersch

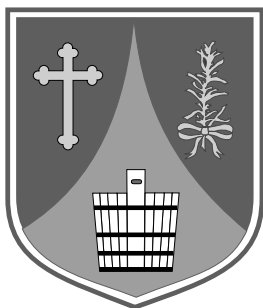

Budaörsöt már egy 1243-as királyi oklevél is említi, a délnémet területekről érkező betelepülők pedig a XVIII. század első harmadában érkeztek a településre és kötöttek szerződést 1721-ben a községet birtokló Zichy-családdal. Egy identitásában és közösségi összetartásában erős német lakosság megteremtette azokat a feltételeket, amelyek saját mindennapjaik és Budaörs életének kiszámíthatóságát biztosították. Így voltak képesek többletet adni saját közösségük és mások számára: a Kőhegyi Szeplőtelen Fogantatás Kápolna 1855-ös felépítése, a Kálvária Kápolna és keresztút létrehozása, az 1930-as években Jézus kinszenvedését és kereszthalálát bemutató Passiójáték megvalósítása, az úrnapi virágszönyeg, a számtalan helyi egyesület és civil szervezet, a gazdálkodás egy élő községről tettek tanúbizonyságot. Az 1946/47-es kitelepítéskor a község német lakosságának mintegy 90%-át elűzték Budaörsről, ezt követően a szakrális emlékek elpusztultak, a kulturális és társadalmi élet hanyatlásnak indult. Az 1990-es rendszerváltozás beköszöntével új utak és lehetőségek nyíltak meg és ismét felállításra kerültek a település egykori, a háború után lerombolt, szakrális emlékei, meghatározva a falu kulturális arculatát. Ipari és kereskedelmi vállalatok telepedtek itt le Európa nyugati feléből, a kedvező infrastruktúrájának és az 1964-ben megépült autópályának köszönhetően. A főleg mezőgazdasági jellegű, tízezer fős német település az évtizedek során feltörekvő, huszonhatezer fős várossá vált. Elsőként a baden-württembergi Bretzfeld városával létesült testvérvárosi kapcsolat, amely kifejezte a német hagyományokhoz való kötődést, a város német gyökereit. Még 1987-ben a Városi Tanács támogatásával jött létre a budaörsi Heimatmuseum, mely nemcsak a település, hanem a Buda környéki németiség egyik kulturális központja is lett. Budaörs Német Nemzetiségi Önkormányzatának 1994-es megalakulásával kezdetét vette a település egykori szakrális emlékeinek újraépítése: 1995-ben felállításra került a Kőhegyi kereszt, 2000-ben a keresztút, majd 2002-ben a Kálvária Kápolna, 2003-ban magánadományokból a Kőhegyi Kápolna, egy évvel később pedig annak harangjai és a mellette álló Szentháromság-szobor is. Budaörsön háromévente kerül sor a két világháború között a festői szépségű Kőhegyen magyar és német nyelven megrendezett Passiójátékok újbóli bemutatására, amely Budaörs Város Önkormányzatának kiemelt anyagi támogatását is élvezzi – az előadások támogatására és a hagyományok ápolására alakult meg a Budaörsi Passió Egyesület. A városban kapott helyet, az ország egyik legnagyobb épen maradt német temetőjében az Országos Német Emlékhely, amelynek rekonstrukciója 2000 után kezdődött el és ahol 2006 nyarán avatták fel az Országos Német Kitelepítési Emlékművet, emléket állítva a hat évtizeddel ezelőtt elhurcoltaknak. A sokrétű adminisztratív feladatok megoldására 2005-ben az új Városháza átadására is sor került.

Budaörs Német Nemzetiségi Önkormányzata, 2040 Budaörs, Budapesti u. 45. www.bnno.hu

Dr. Riedl Ferenc Helytörténeti Gyűjtemény, 2040 Budaörs, Budapesti u. 47/1. www.heimatmuseum.hu

Vecsés – Wetschesch

Szülőfalunkat, Vecsést, a török kiűzését követő évszázad végén, 1786-ban telepítette be II. Grassalkovich Antal.

Az 1795-ben készült összeírás szerint már egységesen német nyelvű település volt. A *Historia Domus*ból és egy 1841-ben készült jegyzőkönyvből ismerhetjük meg az itt élő katolikus lakosság templomának képeit, ünnepeit, énekeit. Ezek mind azt bizonyítják, hogy az itt élők szorosan kötődtek a délnémet nyelvterület hitvilágához.

A XIX. század az erőteljes fejlődés korszaka volt. Pest közelsége, az 1847-ben megépült Pest–Szolnok vasútvonala, majd Buda, Óbuda és Pest egyesítése, Budapest, nagy hatással volt az itt élőkre. A sváb családok legendás szorgalma, a főváros közelsége és piacainak felvevőképessége nagyot lendített a településen.

A káposzta már a kezdetektől jelen volt: „A plébánosnak a házi kiskerten kívül van kint a kenderföldön egy jókora káposztásföldje” – olvashatjuk a *Historia Domus* első lapjain. A mezőgazdaságba, az értékesítésbe korán bekapcsolódtak az asszonyok, a szántóföldi növénytermesztés mellett mind nagyobb teret kapott a munkaigényes zöldségtermesztés és a káposztaszavanyítás. Hajnalonként sok-sok vecsési lovas kocsi volt úton a lőrinci, kispesti és távolabbi piacok felé.

A XIX. század végén megindult egy újabb betelepülési hullám, és ez folytatódott a XX. században is. Az oktatás nyelvét már 1902-ben magyarra változtatták. Ezzel egy időben az anyanyelv oktatása kiszorult az iskolából. A sváb gyerekek évtizedeken át nem tanulhattak az anyanyelvükön.

1945-ben kényszermunkára hurcolták a munkaképes lakosságot, az elhurcoltak több mint 90%-a a német nemzetiség soraiból került ki. 1946-ban az újabb veszteséget az elűzött 1500 vecsési jelentette. Az enyhülés a Vecsést érintő nemzetiségi politikában az 1970-es évek végén, a 80-as évek elején volt érezhető. Ez volt a „Táncoljanak, énekeljenek, ha akarnak!” korszak. Az 1990-es önkormányzati választásokon már megjelent a nemzetiségi lista is. Négy éven át nemzetiségi tanácsnok képviselte a vecsési svábokat, 1995 januárjában pedig megalakult a Német Nemzetiségi Önkormányzat.

Napjainkban két óvodában és két iskolában folyik nemzetiségi nevelés. Táncsoportok sora, zenekarok, nemzetiségi egyesületek, baráti társaságok fáradoznak a hagyományok életben tartásán.

Az erős asszimilációs törekvések és a XX. század megpróbáltatásai után az itt élő svábok gazdasági és kulturális jelenléte mai is meghatározó szint ad a település, Vecsés Város arculatához.

Frühwirth Mihály

E számunk szerzői

- Ambach Mónika** (1978) – hivatalvezető, Budapest
- Áts, Erika** (1934) – szerkesztő, költő, Budapest
- Balogh Robert** (1970) – író, szerkesztő, Pécs
- Bayer, Béla** (1951) – író, Bonyhád, Homburg/Saar, Németország
- Bechtel, Helmut Herman** (1979) – tanár, publicista, Pécs
- Becker, Robert** (1970) – költő, író, Pécs
- Bradean-Ebinger, Melu** (1952) – költő, egyetemi tanár, Budaörs
- Brenner, Koloman** (1968) – költő, egyetemi tanár, Érd
- Christ, Eugen** (1950) – hivatalvezető, Stuttgart
- Czövek Andrea** (1979) – műfordító, költő, Pécs-Vasas
- Daczi Margit** (1950) – főiskolai adjunktus, Szekszárd
- Dechandt Antal** (1959) – szobrászművész, Mecseknádasd
- Elek Szilvia** zongora- és csembalóművész, zeneszerző, író, szerkesztő
- Elmer István** (1952) – író, szerkesztő, Budapest
- Ember Mária** (1931-2001) – műfordító, író, újságíró
- Erdei, Christian** (1981) – szerkesztő, Pécs
- Érdi Gabriella** (1977) – fordító (Három Holló Kör), Budapest
- Faragó Tímea** (1972) – drámapedagógus, Esztergom
- Fischer, Ludwig** (1929) – író, középiskolai tanár, Szekszárd
- Frühwirth Mihály** (1940) – helytörténész, Vecsés
- Hecker, Robert** (1963) – költő, író, lelkes, Szolnok
- Heil, Helmut** (1955) – koreográfus, Pécs
- Horváth S. Gábor** (1979) – fotóriporter, Pécs
- Jenei Miklós** (1985) – egyetemi hallgató, Budapest
- Kalász Márton** (1934) – költő, író, Budapest
- Kaltenbach Jenő** (1947) – hivatalvezető, Budapest
- Kerék Imre** (1942) – költő, műfordító, tanár, Sopron
- Klotz, Claus** (1947-1999) – költő
- Knáb Erzsébet** (1957) – hivatalvezető, Baja
- Koch, Valeria** (1949–1998) – költő, újságíró
- Kolbach, Laura** (1974) – költő, Budapest
- Korb, Angela** (1982) – költő, író, Budapest
- Kovács Attila** (1976) – fényképész, Budapest
- König Róbert** (1951) – grafikusművész, Budapest
- Lázár Eszter** (1983) – egyetemi hallgató, Budapest
- Lukács, Albin** (1947) – középiskolai tanár, újságíró, Budapest
- Makkai-Kiss Nóra** (1957) – költő, hivatalnok, Dunakeszi, Budapest
- Manz József** (1956) – tanár, Baja
- Matzon Ákos** (1945) – képzőművész, Budapest
- Michaelis, Josef** (1955) – költő, tanár, Villány
- Müller Réka** (1982) – műfordító (Három Holló Kör), Budapest
- Pfiszterer Angelika** (1978) – kulturális referens, Pécs
- Propst Eszter** (1970) – tanszékvezető-helyettes, Szeged
- Raile, Stefan** (1937) – író, pedagógus, Jena, Németország
- Ránics László** (1986) – egyetemi hallgató, Pécs
- Rittinger, Engelbert** (1929-2000) – író, tanár
- Schubert Olívia** (1974) – hivatalvezető, Budapest
- Schuth, Johann** (1947) – Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége elnöke, a Neue Zeitung főszerkesztője, Budapest
- Seregély Ágnes** (1982) – műfordító (Három Holló Kör), Budapest
- Szabó, János** (1947-1995) – publicista, egyetemi docens
- Szokolczay Lajos** (1941) – irodalomtörténész, kritikus, Budapest
- Sziebert, Franz** (1929) – író, Görcsönydoboka
- Sztán István** (1946) – trombitaművész, zene-tanár, Budapest
- Vágó Marianna** (1980) – műfordító, Budapest
- Vajda Károly** (1969) – műfordító, főiskolai adjunktus, Budapest
- Valentin, Stefan** (1973) – költő, író, tanár, Budapest
- Vidi Nándorné** (1955) – kulturális bizottsági tag, Kislód
- Vincze Ferenc** (1979) – író, szerkesztő, Budapest